

Teksts — Gunita Nagle

Foto — Edgars Pohevičs, Eva Pričiņa, Gints Ivuškāns

Studenti, kuri neskaita gadus

Jo lielāka ir dzīvildze, jo vairāk cienījama vecuma cilvēku šūpuļkrēslu nomaina pret augstskolas solu. Latvijā pēdējo desmit gadu laikā **senioru skaits studentu rindās ir trīskāršojies**. Arī *Covid-19* epidēmijas laikā studijas turpinās, tikai attālināti. Četri studenti stāsta, kāpēc un kā izvēlējās mācības

VĪNIEM vairs nav 20, pat ne 50! Bet saukt šos studentus par veciem būtu splaut akā, no kuras pašam būs vien jādzer. Pēc ANO datiem, pērn 9% pasaules iedzīvotāju bija vecumā virs 65, bet 2050. gadā senioru īpatsvars būs jau 16%. Lai nepārslogotu pensiju sistēmas, skaidrs, ka daļai būs vien jāturpina strādāt. Tas skan smagāk, nekā ir īstenībā. Reti kurš no senioriem sapņo par mierīgām vecumdienām, lielākā daļa grib strādāt un dzīvot sabiedriski aktīvu dzīvi. Vairākos pētījumos atklāts, ka viens no gara mūža noslēpumiem līdzās veselīgai ēdienkartei un attieksmei pret dzīvi ir iespēja būt vajadzīgam ģimenei, draugiem, arī sabiedrībai.

Latvijā Izglītības un zinātnes ministrijas statistika apliecina – pirms desmit gadiem 3% studentu bija vecāki par 40, šogad jau 9,7%. Tas nozīmē, ka neviens nebriņās par kursabiedriem mammas un tēta vecumā. Bet kā ar studentiem, kuri pieder pie vecvecāku paaudzes? Latvijā ir 219 cilvēki, kuri ir vismaz sestajā gadu desmitā, bet piedalās lekcijās, gatavojas semināriem un raksta bakalaura vai maģistra dar-

bu. Epidēmijas laikā viņiem, tāpat kā pārējiem, studijas turpinās, tikai elektroniskajā vidē, attālināti. Aprunājoties ar četriem studentiem, un viņi saka – nav laika novecot!

«SĀKUSIES JAUNA DZĪVE»

Kopš Vineta Namiķe studē Liepājas Universitātē, dienas grafiks viņai ir saplānots no sešiem rītā līdz pat pusnaktij. Tikai tā viņa var paspēt gan studēt, gan tikt galā ar pienākumiem valsts sociālās aprūpes centrā *Kurzeme*. Atlaides pasniedzēji nedod. Ja mācies klātienē, turklāt budžeta grupā, jāstudē kārtīgi. «Neviens negrib dzirdēt «netiku», «nepaspēju» vai «man bija darbs»,» nesūdzoties saka Vineta.

Augstskolā viņa studē pirmo reizi. Pirms 2016. gadā sāka vispirms koledžā, pēc tam augstskolā studēt, Vineta gandrīz 40 gadus nebija mācījusies. 1982. gadā ieguva bērnu un sieviešu drēbju piegriezējas un šuvējas specialitāti, pēc tam kursos apguva grāmatvedību, lai vadītu zemnieku saimniecību Grobiņā. Lielākā daļa dzīves pagāja, audzinot trīs bērnus un rūpējoties par nelielo govju fermu.

Divus gadus pēc tam, kad ar audzēju nomira vīrs, Vineta vēl centās viena tikt galā ar lauku darbiem, līdz sagandēja veselī-

bu, un bija jāizšķiras starp operāciju slimnīcā vai darbu fermā. Vineta nolēma fermu likvidēt un izārstēties.

Nodevusi lauku mājas dēla rīcībā, pārcēlās uz Liepāju. Trīs nedēļas uz dažādām vietām sūtīja CV un darba pieteikumus – atbildes nevienas. Tikai valsts sociālās aprūpes centrs *Kurzeme*, kurā dzīvo bērni un jaunieši ar smagiem fiziskās un garīgās attīstības traucējumiem, uzaicināja Vinetu strādāt par sociālo aprūpētāju. «Man nebija iekšējas pretestības rūpēties par šiem bērniem,» saka Vineta. «Man viņi ir mīļi. Lai gan viņi nav nekādi bērni – manā grupā nevienam nav mazāk par 20 gadiem. Vienīgais – man ir dusmas uz Dievu par to, kāpēc šiem bērniem dzīves laikā ir tādas mokas.»

Pirms gadiem četriem viņa nolēma pievienoties kolēģēm, kuras iestājās LU Paula Stradiņa medicīnas koledžā, lai iegūtu pirmā līmeņa profesionāli augstāko izglītību sociālā aprūpētāja darbā. Vinetai neviens neprasija diplomu, viņa studēja tikai savas intereses pēc. Pirms diviem gadiem mācības pabeidza, bet, kā pati saka, lai neatslābtu, turpina studijas nu jau augstskolā.

«Mācīties ļoti patīk,» saka Vineta. «Patīk, ka pašiem jāmeklē informācija un jāanalizē. Esmu sapratusi, ka neviens vie-

Vineta Namiķe
Liepājas
Universitātes
bakalaura studiju
programmā apgūst
sociālo darbu

doklis nav vienīgais pareizais un manējais nekad nav nepareizs.» Labo sekmju dēļ Vineta ir budžeta grupā kopā ar vēl deviņām studentēm, no kurām piecas augstskolā iestājušās uzreiz pēc vidusskolas absolvēšanas, pārējās – vēlāk. Vineta uzteic jaunāko kursabiedreņu prasmes veidot prezentācijas, diskutēt, izteikt savu viedokli. «Savukārt mana dzīves pieredze ļauj man dažkārt strīdēties ar pasniedzējiem,» saka Vineta. «Piemēram, medicīnas koleģā mums mācīja, ka paliatīvā aprūpe mājās nav iespējama, tam vajadzīgi profesionāļi.» Bet skaudrā dzīves patiesība – par paliatīvo aprūpi visbiežāk gādā mirstošo cilvēku tuvinieki, nevis profesionāļi.

Visvairāk Vinetu aizrauj fakts, ka studijas veido literatūras, arī gadījumu analīzi un pārspriedumi. «Padomju laikos mācījāmies tā – ir definīcija, tad piemērs, un viss! Ir teorija, zobriest! Tagad nekā no tā vairs nav,» gandarīta Vineta. Sarunas semināros esot tik aizraujošas, ka tās ievēlās ilgāk

«Esmu sapratusi, ka neviens viedoklis nav vienīgais pareizais un manējais nekad nav nepareizs»

par akadēmiskajām stundām atvēlēto laiku. Vinetas vidējais sasniegumu vērtējums 10 ballu skalā esot 9,2. Bet kursā nevienam tas neesot zemāks par 9.

Vineta arī savus kolēģus aprūpes centrā mudina mācīties. Daži esot skeptiski. «Šaubās, vai mani kā pensionāri ņems darbā,» Vineta pasmaida. «Un kā vēl pieņems! Un vēl piepildīsies mans sapnis strādāt par sociālo darbinieci dzimtajā Grobiņā. Mācīšanās tiešām palīdz justies jaunākam. Nejūtos ne veca, ne nogurusi.»

DZĪVE SĀKĀS PĒC 50

Inai Zivertei patīk apmeklēt teātra izrādes, koncertus, muzejus un mākslas galerijas. Ja ir iespēja, viņa pērk studenta biļeti. Ne aiz taupīguma, bet aiz lepnuma, ka ir studente. «Kad maksāju par studenta biļeti, uz mani gandrīz vienmēr noskātās,» viņa pasmejas. Bet Ina zina, ka tieši studiju dēļ viņa sevi nākotnei programmē citādi nekā daudzi vienaudži. «Domāju uz priekšu plašāk un tālāk,» saka Ina, Latvijas Universitātes antropoloģijas studente. ▶

Visu iepriekšējo dzīvi strādājusi uzņēmējdarbībā vai bijusi lielā uzņēmumā atbildīgos amatos. Bet tagad beidzot nododas tam, kas dzīvi padara skaistu.

80. gados Ina studēja Maskavā, Komercijas un tiesību institūtā. Atceras, ka pērstroikas laikā atļāva veidot pirmos privātos uzņēmumus, ko sauca par kooperatīviem. Arī Ina tādu bija radījusi, tāpēc ar interesi augstskolā klausījās lektoros, kas bija dzīvojuši ASV vai Rietumeiropas valstīs un stāstīja par tur pieredzēto. Ina bijusi viena no labākajiem studentiem, taču vairāku iemeslu dēļ uz gala eksāmeniem neaizbrauca un augstākās izglītības diplomu neieguva.

Taču tas viņai netraucēja likt lietā zināšanas un veidot lielisku karjeru. «Visu dzīvi man vajadzēja ne tikai pelnīt, bet arī tāsīt naudu,» Ina atceras, kā braukājusi pa visu bijušo PSRS, tirgojot pašas uzņēmumā gatavotās somas. 90. gadu sākumā viņa atteicās no biznesa, lai varētu rūpēties par mammu, kurai pasliktinājās veselība. Sāka strādāt degvielas vairumtirdzniecības uzņēmumā *Latvijas Nafta*, kur karjera vi-

Ina Ziverte Latvijas Universitātes bakalaura studiju programmā apgūst antropoloģiju

«Visu laiku sev apgalvoju, ka mana dzīve sāksies pēc 50. Un tā tiešām arī ir!»

ņu aizveda no uzpildes stacijas operatores pienākumiem līdz pat Kurzemes reģiona vadītājas amatam. Darbs bijis interesants, taču Ina atzīst, ka pārlietu atbildīgs. «Visu laiku sev apgalvoju, ka mana dzīve sāksies pēc 50. Un tā tiešām arī ir!»

Pirms sešiem gadiem, kad Ina bija izpildījusi pienākumus pret tuviniekiem, viņa pārcēlās no Ventpils uz Rīgu. Tikai tāpēc, ka labprāt apmeklēt kultūras pasākumus ārpus Latvijas, bet, dzīvojot Rīgā, nav jātērē laiks ceļam no mājām uz lidostu.

Divi gadi bija nepieciešami, lai Ina sāktu dzīvi Rīgā, un tad viņa izlēma papildīt savu sapni un iestāties Mākslas akadēmijā. Taču, kad uzzināja, ka universitātē ir iespējas apgūt antropoloģiju, daudz nedomājot pieteicās studijām. Jutusi, ka tās varētu būt aizraujošas. Tas notika tādā steigā, ka Ina pat nepamanīja, ka lekcijas notiek angļu valodā. 1976. gadā iegūtais vidusskolas diploms ir tik labs, ka uzņemta budžeta grupā.

Ina atzīst, ka pirmais studiju gads bija grūts. Viņai ir labas angļu valodas zināša-

nas, bet bija vajadzīgs laiks, lai to uzlabotu līdz akadēmiskās valodas līmenim. Ina bija piekritusi vadīt degvielas uzpildes staciju Rīgā un, lai spētu savienot darbu ar studijām, piecos no rīta bija darbā, ap deviņiem devās uz augstskolu, pēc lekcijām atgriezās darbā, strādāja līdz pusnaktij, bet mājās bieži līdz vieniem, diviem mācījās. «Diennakti bija divas trīs stundas, kurās izdevās pagulēt,» viņa atceras. Tomēr Ina saprata, ka ilgi tādu slodzi neizturēs, tāpēc pārgāja strādāt uz *Swedbank* konsultāciju centru. Tajā ir iespēja strādāt arī pēcpusdienās.

Ina priecājas, ka paspēj uz visām lekcijām. «Viss ir bezgala saistošs un interesants, man ir vēlme visu izlasīt un uzzināt,» Ina runā ar sajūsmu. «Piemēram, lekciju kursu *Mūzikas antropoloģija* es uzskatu par Dieva dāvanu.» Tagad Inai ir idejas par performanču rīkošanu, ir doma pašai veidot un lasīt lekcijas. Bakalaura darbā viņa pētīs dažādu cilvēku skatījumu uz alternatīvo medicīnu.

«Manā vecumā ir vieglāk studēt nekā jaunajiem,» nopietni saka Ina un paskaidro – daudzjiem jauniešiem studiju laikā jāiemācās pelnīt iztiku un plānot izdevumus. Inai nav šādu problēmu. Par kursabiedriem viņa runā ar apbrīnu – tik moti-

vēti studēt un strādāt. «Laba sajūta dzīvot līdzās šādiem jauniešiem,» saka Ina, «jūtos droša par valsts nākotni. Redzu jauniešus, kas strādās tās labā.»

«MAN PIEDER LAIKS»

Egils Dzelzītis ir Rīgas Tehniskās universitātes Siltuma inženierijas un tehnoloģijas katedras habilitētais doktors, vairāk nekā 250 zinātnisko rakstu autors. Pētījis siltuma, gāzes, ūdens iekārtu tehnoloģiju vadību. Vada arī uzņēmumu *Lafipa*, kas jau 28 gadus strādā Latvijas siltumtehnikas tirgū. Tik cienjami! Kāpēc viņam vēl studēt elektrotehnoloģiju? Egils saka – viņa esot elektriskais dzinulis.

1973. gadā Egils pabeidza toreizējo Politehnisko institūtu, tagadējo Tehnisko universitāti, ar inženiera elektromehāniķa diplomu. Strādājis slavenajā VEF, kas padomju laikos ražoja telefonu centrāles, telefona un radio aparātus. Tajā bija tehnisko pētījumu nodaļa, kurā Egila uzdevums bija atrast labāko ultrašviļņu diapazonu skaņošanai.

Vēlāk, strādājot par vecāko zinātnisko līdzstrādnieku RTU Celtniecības fakultātē kopdarbā ar PSRS vadošajiem konstruktoru birojiem, Egils piedalījās vienotās aparatūras sistēmas enerģijas vadības izstrā-

Ligita Rūtenberga Latvijas Lauksaimniecības universitātes maģistrantūras studiju programmā apgūst darba drošību

dē. Bet Egīls godīgi saka: «Iecerēto sistēmu nepaspējām izveidot.»

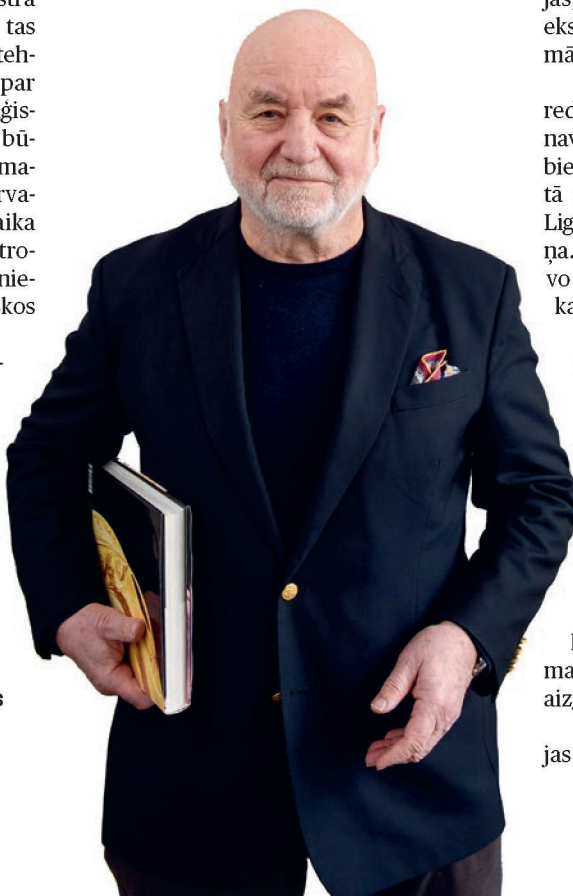
Kad 90. gadu sākumā radās siltumapgādes tehnoloģiju uzņēmums *Lafipa* un Egīls uzņēmās tā vadību, viņš saprata, ka vajadzīga arī izglītība uzņēmējdarbībā, tāpēc pirms 12 gadiem pabeidza Rīgas Biznesa skolu un ieguva pirmo maģistra grādu. «Personālvadība, finanses, mārketingš. Studēju, lai man būtu sapratne par šīm lietām,» paskaidro Egīls.

2012. gadā Egīls ar savu inženiera elektromehāniķa diplomu devās uz Akadēmiskās informācijas centru, kur padomju laika diplomu pielīdzināja maģistra grādam. Bet tur viņam paskaidroja – tas tomēr nedod maģistra grādu elektrotehnoloģijās. «Ko tad man darīt, lai kļūtu par maģistru šajā jomā? Jāiet studēt maģistrantūrā,» Egīls stāsta tik viegli, it kā būtu aizgājis uz veikalu. Tā viņš ieguva maģistra grādu elektrotehnoloģiju datorvadībā un kļuva par elektroinženieri. Laika gaitā sastrādājās ar Industriālās elektronikas un elektrotehnikas institūta pētniekiem un sāka strādāt kopīgos zinātniskos projektos.

Pašlaik Egīls beidz rakstīt disertācijas darbu par vadību enerģijas sadales tīklos. «Notikusi pāreja no analogās pasaules uz digitālo. Citādi vienojamies, komunicējam, formulējam,» viņš paskaidro, jo digitalizācija ir mainījusi mūsu domāšanu. «Kādreiz vajadzēja izteikt emocijas vārdos, bet tagad visu pasaki SMS un pieliec klāt emocijzīmi! Man šķiet, ka

ar digitalizāciju mēs kaut kādā veidā zaudējam saikni ar realitāti.»

Jautājumu, kā var savienot zinātnisko darbu ar darbu uzņēmumā, Egīls noraida kā nepamatotu. Disertācijā viņš turpinot to pašu darbu, ko ikdienā strādā institūtā un savā uzņēmumā. «Visi jautājumi studijās un darbā ir saistīti. Katrs projekts darbā man ir pētījums,» paskaidro Egīls. Rakstot disertāciju, vairs nav kā agrāk jāsež bibliotēkā – zinātniskā literatūra esot viegli sameklējama akadēmiskās literatūras datubāzēs.

Rīgas Tehniskās universitātes profesors Egīls Dzēlītis šajā augstskolā doktorantūrā studē elektrotehnoloģiju datorvadību

Kad uzdodu jautājumu par Egīla vecumu, viņš uzsver – tas nav būtiski. Pārfrāzējot afgāņu sakāmvārdu, viņš atsaka: «Žurnālam *Ir* pieder pulkstenis, bet man pieder laiks. Es tuvojos tai filozofijai, ka neierobežoj sevi ar laiku. Laiks nav tik svarīgs, cik tas, ko es pēc būtības esmu izdarījis, sasniedzis un ieguvis.»

NEATPALIKT NO DZĪVES

Ligita augstskolā studē trešo reizi. 90. gadu sākumā Latvijas Lauksaimniecības universitātē ieguva zooliņiniera diplomu, pirms vairāk nekā desmit gadiem universitātē studēja ekonomiku un ieguva bakalaura grādu, bet tagad, vecmāmiņas gados, atgriezies jaunības gadu augstskolā pēc vēl viena maģistra grāda. Tas Ligītai vajadzīgs darbam – viņa Ogres tehnikumā māca darba drošību un aizsardzību. Zina, ka maģistra darbu rakstīs par darba vidē balstītām mācībām.

Tehnikumā Ligita sāka strādāt pirms sešiem gadiem. Pirms tam bija strādājusi Valsts sanitārajā inspekcijā, tad dažādos uzņēmumos lasīja lekcijas par darba drošību un aizsardzību, paralēli nododoties nelielam ģimenes biznesam. Nekad nebija sanācis strādāt ar jauniešiem. Bet, kad 54 gadu vecumā uzaicināja uz tehnikumu, Ligita atklāja – o, tas ir interesanti! Jēgpilni un vajadzīgi. Savu audzēkņu dēļ Ligita bija gatava atkal kļūt par studentu. «Nevar atpalikt no dzīves,» viņa saka un piebilst, ka, līdzko atklāj ko jaunu, rodas enerģija.

Viņa gan studē neklātienē. Reizi semestrī Ligita divas nedēļas Meža fakultātes ēkā no rīta līdz vakaram klausās lektoros. Bet pārējā laikā studijas ir patstāvīgs darbs: jāizstrādā kursa darbi, prezentācijas, pārsprīdumi un raksti, jāgatavojas eksāmeniem. «Programma ir iedota, un mācies pats,» stāsta Ligita.

Ligītai studijas ir veids, kā paplašināt redzesloku un nenovecot. Viņa secina, ka nav iesūņojusi vecišķos uzskatos. «Mani biedē teiciens: kad mēs augām, tad gan tā nebija! Negribētu līdzīgi domāt,» saka Ligita. «Es kādreiz nebiju nekāda paimeitīņa. Tāpēc uzskatu – lai jaunībā cilvēks dzīvo mazliet trakulīgi, tas netraucē turpmākajā dzīvē būt foršam.»

Pati būdama studente, viņa labi saprotas ar audzēkņiem. Viņu vidū daudzi vēl nesen dzīvoja ģimenē, bet tagad – dienesta viesnīcās. Lai gan jaunieši atklāti to nesaka, viņiem, pēc Ligītas domām, pietrūkst kāda pieaugušā, kas uzklausa un mierīgi aprunājas.

Tāpēc viņa labprāt ar audzēkņiem runājas, kad vien viņi vēlas. Kad kādā reizē aizrunājušies līdz mīlestībai, Ligita uzdeva vienkāršu jautājumu – kad jūs pēdējo reizi piezvanījāt mammai un pateicāt, ka milat viņu? Daži uzreiz aizgājuši piezvanīt.

«Man nav vecumdienu,» bez koķetērijas saka Ligita. ●